

Molitveni pučki napjevi toliškoga kraja

Mišković, Magdalena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:839171>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENA UMJETNOST I KULTURA

MAGDALENA MIŠKOVIĆ

**MOLITVENI PUČKI NAPJEVI
TOLIŠKOGA KRAJA**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj-Jerković

Sumentor: doc. dr. sc. Zdravko Drenjančević

Osijek, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Magdalena Mišković potvrđujem da je moj završni rad
diplomski/završni

pod naslovom:

Molitveni pučki napjevi toliškoga kraja / Religious Folk Songs of the Region of Tolisa

te mentorstvom **prof. art. dr. sc. Antoanete Radočaj-Jerković, i**

sumentora: **doc. dr. sc. Zdravka Drenjančevića**

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, 4. srpnja, 2024.

Potpis

Act
Go t

SAŽETAK

Crkvena pučka popijevka prisutna je u Posavini dugi niz godina. Ona se kroz povijest polako uvodila u pjevane dijelove mise te je uz njezinu pomoć narod aktivnije sudjelovao u crkvenim obredima. Ta vrsta pjevanja tijekom godina gubila je na svojoj zastupljenosti u crkvenom pjevanju, ali se u zadnje vrijeme, najviše nastojanjem posavskih franjevaca, pokušava vratiti u crkvene svečanosti kao dio pučke tradicije, naročito tijekom župnih hodočašća.

Glavno obilježje napjeva crkvene pučke popijevke u toliškom kraju je da započinju zapjevom *počimalja*, tj. žena koje su predvodile pjevanje. One su kroz tekst iskazivale zahvale Gospi, svecima i Bogu. Tekstovi najčešće opisuju život vjernika koji u životu prolaze kroz različite milosti, kušnje, uspone i padove te o tomu kako im molitva kroz pjesmu daje snagu.

Za potrebe rada transkribirani su zvučni zapisi koje su izvorno otpjevale, danas pokojne *Marta Ivkić* i *Manda Dominković* te su uz notne zapise priložene fotografije iz muzeja i privatnih zbirki. Postojeći zvučni audiozapisi povezani su s fotografijama toliškog kraja i oblikovani u dokumentarističke videozapise.

Rad se temelji na knjizi *Faljen Isus, Marijo*, autora fra Zvonke Benkovića, koji je prikupio tekstove molitava od kojih je za njih 10 ustupio zvučne zapise.

Glavni cilj ovog rada je tradiciju pučkog pjevanja sačuvati od zaborava i da molitve dođu do puka te ponovno postanu dio svakodnevnice naroda ovog kraja.

Ključne riječi: pučki liturgijski napjevi, zvučni zapisi molitava, transkripcije napjeva, Tolisa, posavski franjevci.

SUMMARY

The church folk hymn has been present in the Posavina region for many years. Throughout history, it was gradually introduced into the sung parts of the Mass, and with its help, the people participated more actively in church services.

This type of singing has, over the years, become less represented in church singing, but recently, mainly through the efforts of the Posavina Franciscans, attempts are being made to reintroduce it into church celebrations as part of the folk tradition, especially during parish pilgrimages.

The main characteristic of the church folk hymn in the Tolisa area is that it begins with the leader, the *počimalja*, i.e., the women who led the singing.

Through the text, they expressed their gratitude to the Virgin Mary, the saints, and God.

The lyrics often describe the life of believers who go through different graces, trials, and ups and downs in life, and about how prayer through song gives them strength.

For the purposes of the study, sound recordings sung by the now-deceased *Marta Ivkić* and *Manda Dominković* have been transcribed, and photos from museums and private collections have been attached along with the musical scores.

Existing audio sound recordings are associated with photographs of the Tolisa region and shaped into documentary video recordings.

The study is based on the book "Faljen Isus, Marijo" by author fra Zvonko Benković, who collected texts of prayers and provided sound recordings for ten of them.

The main goal of this work is to preserve the tradition of folk singing from oblivion, but also to bring prayers to the people, and to once again become part of the daily life of the people of this region.

Key words: Folk liturgical chants, sound recordings of prayers, transcriptions of chants, Tolisa, Posavina Franciscans.

Sadržaj:

SAŽETAK	2
SUMMARY	3
1. Uvod	5
2. Pučke popijevke u liturgiji	7
3. Bosanska Posavina	9
3. 1. Toliški kraj	9
4. Karakteristike bosanskog pučkog pjevanja.....	10
4. 1. Hodočašća u Gornju Tramošnicu i kroz sela župe Tolisa.....	11
4. 2. Pučke popijevke Blaženoj Djevici Mariji	12
4. 3. Napjev Hvaljen Isus Marijo	13
4. 4. Počimalja Marta Ivkić.....	13
5. Molitveni pučki napjevi toliškoga kraja	15
5. 1. Pjevane krunice.....	16
5. 2. Pjesma svete Bernardice.....	17
5. 3. Pjesma Gospi od Anđela	18
5. 4. Faljen Isus, Marijo	19
5. 5. Faljen Isus, Gospo od Anđela.....	20
5. 6. Oj Marijo, Majko mila	21
5. 7. Gospine litanije.....	22
5. 8. Mi smo Majku proslavili.....	23
5. 9. Oj Marijo, pomoć ti i snaga.....	24
5. 10. Oj Marijo, nebeska ružice	25
6. Zaključak.....	27
7. Literatura.....	28
8. Prilozi.....	29

1. Uvod

Rad se sastoji od četiri poglavlja. *Pučke popijevke u liturgiji* naziv je prvog poglavlja. Kroz povijesni prikaz upoznaje nas sa pučkom popijevkom i njezinim postepenim uvođenjem u liturgiju. Drugo poglavlje naziva *Bosanska Posavina* поближе prikazuje teritorij koji ona obuhvaća, a u prvoj cjelini *Toliški kraj* ovog poglavlja je objašnjeno područje koje ulazi u ovaj naziv. Treće poglavlje, naslovljeno *Karakteristike bosanskog pučkog pjevanja* govori nam o jednoglasnim napjevima i heterofonim dvoglasima, koji su karakteristike pučkog pjevanja u Bosni. Također se govori o dva glavna tipa bosanskog pučkog dvoglasa: *sjeveroistočni* koji je karakterističan za toliški kraj i *jugozapadni*, koje je kroz dugogodišnje bavljenje glazbom definirao fra Slavko Topić.

Poglavlje unutar sebe ima četiri cjeline:

1. *Hodočašća u Gornju Tramošnicu i kroz sela župe Tolisa,*
2. *Pučke popijevke Blaženoj Djevici Mariji,*
3. *Napjev Hvaljen Isus Marijo i*
4. *Počimalja Marta Ivkić.*

Prva cjelina govori o hodočašćima koja su u narodu dugi niz godina i na koja svake godine dolazi sve više svijeta.

Druga cjelina поближе prikazuje o važnosti Djevice Marije u puku, dok treća cjelina objašnjava najpoznatiju marijansku pjesmu iz Posavine imena *Hvaljen Isus Marijo*. Posljednja cjelina ovog poglavlja prikazuje jednu od počimalja pučkih napjeva Martu Ivkić.

Četvrto poglavlje *Molitveni pučki napjevi toliškog kraja* govori o pučkoj pjesmarici *Faljen Isus Marijo*, autora fra Zvonke Benkovića. Unutar sebe ima 10 cjelina:

1. *Pjevane krunice,*
2. *Pjesma svete Bernardice,*
3. *Pjesma Gospi od Anđela,*
4. *Faljen Isus, Marijo,*
5. *Faljen Isus, Gospo od Anđela,*
6. *Oj Marijo, Majko mila,*
7. *Gospine litanije,*
8. *Mi smo Majku proslavili,*
9. *Oj Marijo, pomoć ti i snaga,*
10. *Oj Marijo, nebeska ružice.*

U svakoj cjelini prikazan je transkribirani zapis molitve, njezina analiza te poveznica na videozapis molitve u kojem su spojeni izvorni audiozapisi s fotografijama iz prošlosti toliškog kraja.

2. Pučke popijevke u liturgiji

Crkvene pučke popijevke su kroz povijest sve do 1955. godine u crkvenom bogoslužju bile zabranjene. Krajem XIX. i početkom XX. stoljeća sve što nije bilo na latinskom jeziku smatrano je bogohuljenjem do te mjere da je Zbor obreda *24. studenog 1879.* naredio da se u bogoslužju strogo zabrani pjevanje na materinskom jeziku. Mali preokret je donio papa Pio XI. u svojoj *Konstituciji o crkvenoj glazbi* iz 1928. godine koja predviđa mogućnost sudjelovanja vjernika u bogoslužju pjevanjem gregorijanskog korala na latinskom jeziku (Klanjateljice Krvi Kristove: 2014).

Enciklikom *Musicae Sacre disciplina* od 25. prosinca 1955. crkvena pučka popijevka dobila je svoje mjesto u bogoslužju katoličke crkve. Riječ je o popijevkama koje su nastale iz samog liturgijskog pjevanja u dubini čovjekove duše, a odlikuju ih jasnoća i jednostavnost te su pisane na narodnom jeziku. Pučke popijevke se između sebe razlikuju prema značaju različitih naroda i krajeva. *Da bi ove nabožne popijevke mogle poslužiti kršćanskom puku i donijeti duhovne koristi, potrebno je da se potpuno prilagode nauci kršćanske vjere, da je ispravno izlažu i tumače, da se služe lakim jezikom i jednostavnim napjevom, da ne upotrebljavaju isprazno i pretjerano obilje riječi te da pokazuju pobožno dostojanstvo i ozbiljnost, premda su kratke i lagane*“ (Demović, 1970: 88).

Iako je razvidno da kada ih puk zajedno pjeva te popijevke dotiču čovjekovu dušu, za njihovo pjevanje na svečanim Misama mora se dobiti odobrenje *Svete stolice*.

Pučke popijevke mogu služiti da se djeca i mladi privuku crkvi, ali i da se mnoga hodočašća napune iskrenom pobožnošću i zajedništvom (Benković, 2020).

Franjevac fra Slavko Topić kaže da je *bitna razlika između crkvene, svete, liturgijske glazbe i profane, svjetovne. Liturgijska glazba se uvijek dotiče onog unutaršnjeg u čovjeku i svojevrsna je zahvala Bogu, dok svjetovna prati tjelesnu stranu i narav ljudskog života.*

Povijesna je činjenica da je *gregorijanska glazba* glavni nositelj i učiteljica u kasnijem razvoju glazbene misli i umjetnosti na Zapadu uopće (Topić, 2015). Topić također smatra da crkvena pučka popijevka nije bez upliva paralelnih profanih formi, najviše zato jer iste osobe stvaraju i profanu i liturgijsku glazbu.

Drugi vatikanski sabor, kojega je 1962. godine sazvaio papa Ivan XXIII., a završio ga 1965. papa Pavao VI., bio je najvažniji crkveni događaj XX. stoljeća. *Sabor* je crkvenu pučku popijevku digao na rang *svete liturgijske glazbene umjetnosti* jer je i ona sposobna posredovati i prenijeti dušama liturgijsko otajstvo. Tako se ona učvrstila u liturgiji jer je bila

pastoralno, tj. evangelizacijski najuspješnija, a time i najprikladnija za aktivno sudjelovanje puka u liturgiji. Bitno je naglasiti da su za crkvene pučke popijevke bitna sva pravila koja vrijede za *liturgijsku glazbu* te ih se treba strogo pridržavati.

Crkva u Hrvata ozbiljno je shvatila poruku Drugoga vatikanskog sabora te se upustila u ne tako mali posao izdanjem liturgijske pjesmarice 'Pjevajte Gospodu pjesmu novu', (Zagreb 1985.), preuzevši velik broj napjeva iz 'Cithare octochorde', koju i dalje zadržavamo kao kulturnu hrvatsku dragocjenost te kao nenadmašiv izbor i uzor za domaću crkvenu popijevku (Klanjateljice Krvi Kristove, 2014).

Postoje skladbe u čijim su taktovima zajedno doba ternarnoga i binarnoga tipa. Slušajući skladbu u takvoj mjeri zamjećujemo dulje i kraće dobe unutar taktova. Dulje su dobe one ternarnoga tipa, a kraće su one binarnoga tipa. Razlog nejednakosti doba u taktu može biti plesni korak ili ritam teksta, a skladbe od tako građenih taktova česte su u folklornoj glazbi ili među pučkim popijevkama. Budući da je riječ o miješanju dviju različitih vrsta doba, takve se mjere nazivaju mješovitim mjerama (Petrović, 2007: 17).

3. Bosanska Posavina

Marjan Đorđić, profesor geografije i povijesti, u svom udžbeniku *Bosanska Posavina*, povijesno-zemljopisni pregled, kaže: *Bosanska Posavina je područje koje je smješteno u sjevernom peripanonskom dijelu Bosne uz rijeku Savu na potezu od Dervente do Brčkog.* (Đorđić, 1999: 11).

Bosanska Posavina bi bio prostor koje su u SR BiH obuhvaćale općine Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Brčko, Derventa, Gradačac, Modriča, Odžak i Orašje te dijelovi općina Doboj (Komarica) i Srebrenik (Špionica i Gornji Hrgovi), (Đorđić, 1999:12).

Matolić (2021: 53) u svojoj knjizi navodi kako *u samoj Posavini kažu da je Posavina samo ona površina što je plavi Sava, dakle, uzan pojas niskog zemljišta pored Save, a između Bosanskog Šamca i Brčkog. U tom pojasu je u većini hrvatsko stanovništvo.*

3. 1. Toliški kraj

Termin *toliški kraj* nadilazi područje samo jedne župe, teritorijalne granice pojedinih sela te ujedinjuje vjernike u njihovim molitvama. *Kazivačice*¹ ovih pjesama bile su većinom iz župa *Tolise* i *Vidovice*, ali su ih mnogi župljani ostalih okolnih župa rado pjevali i molili. Stoga, ovim terminom niti jedna župa nije izostavljena niti privilegirana (Benković, 2020: 7).

¹ Kazivačice – žene koje su molile molitve

4. Karakteristike bosanskog pučkog pjevanja

U životima ljudi toliškog kraja pučka je glazba u prošlosti zauzimala posebno mjesto. Bila je odmor umornome seljaku, dio veselja kada se slavilo i tuge kada se žalovalo. Popijevka je kazivala ljudske osjećaje, pričala događaje i kazivala zahvale i čežnje.

Pojedinac koji je tvorac neke popijevke polako je zaboravljen, a ona se pripisala pučkom stvaralaštvu. Narod ovdje govori posebnim naglaskom. Govore većinom *ikavski*, u školi nauče *ijekavski*, neke riječi otegnu, dok druge skrate. Karakteristika *pučkog pjevanja* ovog kraja su *jednoglasi napjevi* i *heterofoni dvoglas*. Ako se pjeva dvoglas on se pjeva unisono, a često završi u sekundama.

Pučke dvoglase u Bosni neki istraživači označuju kao *polifone oblike*. Možda je bolje govoriti o pučkim dvoglasima jer druga, tj. prateća melodija nema strogo obilježje neovisnih melodija iz klasičnog polifonog shvaćanja, već jednostavno ima značenje pratnje.

Franjevac fra Slavko Topić je kroz dugogodišnje bavljenje glazbom otkrio dva glavna tipa bosanskoga pučkog dvoglasa: *sjeveroistočni* (karakteristično za Toliški kraj) i *jugozapadni*.

Topić navodi da je u sjeveroistočnom tipu riječ o napjevu i o njegovoj pratnji. Ta dva izraza zamjenjuje pučki naziv *glas*. Narod razlikuje *prateći* i *vodeći* glas. Cilj pratećeg glasa jest izazivanje napetosti s vodećim glasom na taj način što se od apsolutnoga, savršenoga unisona prateći glas nastoji udaljiti za veliku sekundu ispod, ali za malu ili veliku sekundu iznad glavnog napjeva. Vrlo je teško opisati i izraziti unisono u ovoj vrsti bosanskoga pučkog dvoglasa. Taj *unisono* otkriva se ponekad tijekom pjevanja kao prvi i jedini cilj. To je unisono glasova, ali u isto vrijeme unisono osoba koje pjevaju.

Kod samoga pjevanja često se kod pojedinih pjevača primjećuje očit napor i trud oko usklađivanja glasa s glasom na način da se tjelesnim pokretima pokušavaju uskladiti intonacije kao na primjer stavljajući ruku pored uha ili pored usta ili držeći se oko pojasa i slično) (Topić, 1991.).

Bosanski pučki dvoglas sjeveroistočnog tipa mogli bismo definirati: to je pučki dvoglas koji ima za cilj harmoniju (usklađivanje) dvaju 'glasova' (=sinonim za 'grlo' i melodiju – prateću ili vodeću), odnosno koji teži za nezasitnim ugođajem intervala velike ili male sekunde. Naravno, radi se o pučkoj, a ne o temperiranoj intonaciji i često se to postiže preko nijansi tonova. Ovo pravilo vrijedi za zajedničko pjevanje dviju ili više osoba. Govor je, dakle, o svojevrsnoj igri ljudskih glasova, o sposobnosti i virtuoznosti narodnih pjevača, o genijalnosti pučkoga pjevanja uopće. Pri tome je poseban ugođaj ostvarivanje potpunoga unisona ili njemu suprotnoga intervala velike sekunde. Čak i u savršenom 'bosanskom' unisonu

raspoznatljiva su dva 'glasa', tj. dvije osobe. Prema tomu, možda je posljednji cilj ove svojevrsne igre dvaju 'glasova' takav unisono u kojem dolazi do izražaja onaj unutarnji životni dijalog između osoba. Kod pjevanja pjevači zapravo ispituju jedan drugog, bodre se i međusobno potpomažu. Nekada to pokazuju i pokreti: s rukama na ramenima, oko pasa ili se drže za ruke. Ako se to uzme u obzir, tj. kao unutarnji dijalog 'glasova' ovoj vrsti bosanskog dvoglasa bi mogao odgovarati naziv 'polifoni dvoglas' (Topić, 1991: 3).

Istražujući dalje Topić navodi kako su značajna mjesta gdje se stvara ugođaj velike sekunde. To se nikada ili vrlo rijetko događa na prvom tonu. Taj se ugođaj stvara na kadencnim slogovima. Ako se stvara sekunda uz prvi slog, onda je to uvijek nakon što su oba glasa otpočeli pjevati unisono pa makar to bilo za jednu kraću notnu vrijednost nakon čega prateći glas ide za ugođajem sekunde (Topić, 1991).

4. 1. Hodočašća u Gornju Tramošnicu i kroz sela župe Tolisa

U pučkoj pobožnosti toliškog puka *hodočašće Gospi od Anđela* u Gornju Tramošnicu ima veliki značaj. Kao i brojna druga hodočašća i ovo je krenulo na inicijativu puka sredinom XIX. stoljeća da bi se vjernicima tek krajem 1960-ih godina priključili svećenici i časne sestre kao pratitelji, a kasnije i kao vodiči i organizatori.

U *Ljetopisu župe Gornja Tramošnica* stoji podatak kako su najbrojniji hodočasnici bili iz župa *Tolisa*, *Vidovice* i *Oštra Luka-Bok*. Hodočasnici su u crkvu ulazili klečeći na koljenima, moleći i pjevajući pjesme Gospi. Godine 1978. toliških hodočasnika bilo je čak 264² (*Ljetopis župe Gornja Tramošnica 1974. – 1979.*).

Hodočašće *Gospi od Anđela* je bilo prekinuto početkom rata da bi ga fra *Zvonko Benković* 2009. godine ponovno pokrenuo (Benković, 2020.).

Na ovom hodočašću su nastale i očuvale se mnoge molitve koje su pjevane među pukom. Vjernici posebno vole pjevane litanije i krunice te pjesme na čije zazive odgovaraju sa *oj Marijo*. Pjesme su pjevale, molile, zapisivale i kazivale uglavnom žene – majke, hodočasnice, trećoredice i štovateljice *Blažene Djevice Marije* koje poput asiškoga siromaška neprestano idu u hodočasničke pohode *Gospinoj crkvi* u *Tramošnicu* u zajedništvu s anđelima i svetima noseći joj svoje radosti i muke susjednim župama na njihove svece zaštitnike ili se vraćaju s hodočašća u svoju župu.

² Župa Tolisa tada je imala 12,296 župljana.

Cvjetko Rihtman bilježi i lokalne termine koji na primjer određuju ulogu pjevača pri skupnom izvođenju i označavaju način izvođenja. Za pjevača koji počinje narod kaže *otpočinje, povodi, prednjači*, a ostali *preuzimaju* ili *prihvataju* (Fulanović Šošić, 2005: 57).

Žene koje su u toliškom kraju prve započinjale molitvu zvale su se u narodu *počimalje*³. Veliki dio njih bio je nepismen te su pjesme prenosile s generacije na generaciju usmenim putem. Mnoge od njih danas nisu među živima, a zvučnih zapisa postoji samo 10, dok dio puka sve ostale molitve danas poznaje smo kroz usmenu predaju.

Za vrijeme gvardijana *fra Marijana Živkovića* 2012. godine, u župi *Tolisa* pokrenuto je *hodočašće s Gospinim kipom* kroz sela župe. Hodočašće je nastalo na inicijativu *fra Zvonke Benkovića*, koji je od tada glavni *predmolitelj* molitve na tom putu. Početak hodočašća je u popodnevnim satima (najčešće u 18 sati) iz *Crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Tolisi*, i kreće se kroz sela *Matiće, Kostrč, Ugljaru, Donju Mahalu* i *Tolisu*. Završetak je oko ponoći svetom misom pod vedrim nebom ispred *toliške katedrale*⁴. Prvih nekoliko godina datum hodočašća se mijenjao, ali je uvijek bio oko patrona župe, *Velike Gospe*. Posljednjih godina, na inicijativu mnogih vjernika, posebno onih koji su otišli raditi u druge države, hodočašće je svake godine 10. kolovoza. Nemali broj ljudi sve svoje obaveze i godišnje odmore podrede ovom danu. Kolona od nekoliko tisuća vjernika pruži se posavskom ravnicom te svi jednim glasom mole i pjevaju Bogu.

Ove molitve ne pjevaju se samo među pukom župe *Tolisa*, nego u cijelom tom kraju. Stoga, termin *toliški kraj* nadilazi teritorijalne granice jedne župe i ujedinjuje vjernike više župa na njihovom hodočasničkom putu.

4. 2. Pučke popijevke Blaženoj Djevici Mariji

Hrvati su narod koji se uz Portugalce ubrajaju među najveće štovatelje Blažene Djevice Marije. Stoga su nerijetko mnoge pučke popijevke upućene upravo Majci Božjoj, kao zagovor i zahvala. *Marijanska pučka popijevka trajna je, oduševljena, nikad do kraja ispjevana molitva Mariji, Majci Božjoj, vapaj u nevolji i žarko utjecanje Bogu po Njzinu moćnom zagovoru* (Topić, 2019.).

³ Počimalja – žena koja započinje molitvu

⁴ Crkva koju župljani zbog veličine tako zovu

Molitve iz ovoga rada nastale su u puku iz vjere posavskog naroda u toliškom kraju, ali i iz duhovnih potreba boljeg razumijevanja liturgijskih poruka. Iako vrlo rijetko i danas se mogu susresti starice koje u vrijeme mise moli nešto *svoje*, nevezano za misno slavlje.

Jednostavno se teško riješiti starog *običaja* prema kojem su u obiteljima, prenošene s koljena na koljeno nastajale molitve koje su se molile pjevajući poluglasom u samoći ili u društvu. Nastajale su tako molitve za liturgijsku godinu, čašćenje svetaca, procesije, ali i one najdraže upućene Gospi. Najveći dio ovih molitava napisan je u osmercima ili desetercima s učestalom parnom rimom.

Kroz molitvu i pjesmu toliški puk s Marijom razgovara o životu, svojim potrebama i mukama koje ga tište, željama i preporuci da za života, a osobito na času smrti, bude blizu uz molitelja i njegove ukućane (Benković 2021: 16).

4. 3. Napjev Hvaljen Isus Marijo

Hvaljen Isus Marijo je popijevka koja je nastala u toliškom kraju i u narodu je poznata kao *Faljen Isus Marijo*. Jedina je od deset obrađenih popijevki koja je postala poznata i prihvaćena širom Bosne i Hercegovine. U toliškom kraju se pjevala za vrijeme takozvanih *bogomolja*. Bogomolje su običaj koji datira iz 1880. godine, a podrazumijeva okupljanje susjeda u jednoj kući, najčešće nedjeljom ili blagdanima te zajedničku molitvu ili pjevanje. Jednostavna i lijepa napjeva, zvuči pučki, pogotovo kad ju pjeva mnoštvo. U svakoj su kitici prva dva stiha sedmerci, treći je osmerac, a četvrti peterac (Miletić, 1986 : 202 – 203).

4. 4. Počimalja Marta Ivkić

Jedna od najvećih i najpoznatijih ljubiteljica folklor i tradicije te najpoznatija počimalja toliškog kraja bila je pokojna *Marta Ivkić*. Marta, koja je cijeli svoj život privržena Bogu pučke je napjeve usmenom predajom prenosila na mnoge generacije. Živjela je u selu Vidovice koje su u toliškom kraju poznate kao selo najbogatije duhovnim zvanjima.

Karmelićanin, *otac Zvonko Martić*, ujedno i veliki zaljubljenik folklornog naslijeđa Hrvata kaže: *Vidovice su kao ambijent na području pučke pobožnosti upravo još jedan posavski fascinantna lokalitet, mislim da to nigdje na svijetu nema toliko religioznoga koje je proželo mnoge segmente. Patron župe primjerice ima nekakve druge dimenzije u odnosu na druge krajeve pa grob sv. Šime Ivkića i pobožnost prema njemu. Tamo je zacijelo fenomen i strina*

Marta Ivkić. Ja sam nedavno u Federalnom ministarstvu kulture onima koji se bave zaštitom nematerijalne baštine predložio da strina Marta zaslužuje se naći na UNESCO-ovoj listi nematerijalne baštine jer to je jedan hodajući molitvenik što se tiče pobožnosti. S druge strane je i izvor znanja i vokalnog i plesnog i običaja, što uistinu zaslužuje posebnu pozornost istraživača i da se ona nađe na listi jer se UNESCO bavi zaštitom nematerijalne baštine (Martić, 2012.).

Marta Ivkić je rođena 7. listopada 1941. godine u Vidovicama. Marta je bila četvrto dijete od šestoro djece, oca Jose Župarića i majke Stajke Župarić rođene Janjić.

Odrasla je u Vidovicama i pohađala šestogodišnju *Osnovnu školu u Vidovicama*. Odgajana je u strogim kršćanskim načelima, budući da je otac Joso bio u crkvenom župnom *Redu križara*. Takav odgoj je oblikovao i utjecao na njezin daljnji život.

Marta se udala za *Marka Ivkića* 1962. / 1963. godine. Sa suprugom Markom na svijet je donijela dva sina: *Pavu* 1964., *Josu* 1966. i jednu kćer *Anu* 1972.

Snagu za nošenjem s izazovima svakodnevnice koja nije bila uvijek laka crpi iz vjere i predanja Bogu. U svojoj molitvi *Živjeti za Boga*, to i izričito naglašava: *Kad živimo s Bogom i za Boga onda nam ništa nije teško podnositi, u tom sam se i sama uvjerila.*

Njezin cijeli život vezan je za Crkvu kroz različite aktivnosti: *slavljenje Misa, zborna i solo pjevanje, procesije, hodočašća*. Njezino omiljeno hodočašće je hodočašće *Gospi od Anđela u Gornju Tramošnicu*. Uz ovo hodočašće su vezane mnoge *molitve, pjesme i recitacije*: Pjesma prije polaska u Tramošnicu, Pjesma na putu za Tramošnicu, Pjesma pri dolasku pred crkvu u Tramošnicu, Pjesma Gospi pred oltarom u Tramošnici (dvije verzije). Hodočašće *Gospi od Anđela* nije propuštala, osim u ratnim godinama, niti je propuštala pjevanje *Gospinog plača* na Veliki petak. Molila je za *Sretnu smrt* kako je željela da izgleda sretna smrt i je li njena molitva uslišana, ostaje nedorečeno.

5. Molitveni pučki napjevi toliškoga kraja

Pučka pjesmarica 'Faljen Isus, Marijo' nastala je kao dio vjerničke duše koja moli u stihovima na svome hodočasničkom putu kroz život (Benković, 2020: 6).

To je pjesmarica koja zrcali vjeru posavskoga puka. Zanimljivo je, čitajući tekstove, promišljati za što se najčešće moli u pučkim pjesmama. Nije to molitva za zdravlje, uspjeh ili materijalna dobra. Najčešće se moli za ustrajnost u vjeri.

Knjiga *Faljen Isus, Marijo* je podijeljena u četiri dijela i ima 62 pjesme.

Prvi je dio posvećen Gospi i naslovljen je po najpoznatijem pučkom zazivu *Oj Marijo!* Ima 31 pjesmu, marijanske litanije i četiri pjevane krunice. Drugi dio nazvan *Oj anđeli i sveci* ima 17 pjesama ispevanih na čast anđelima i svecima. Treći dio je naslovljen *Oj Isuse!* A čine ga četiri pjesme posvećene Isusu i štovanju Presvetog oltarskog sakramenta. Četvrti dio je sačinjen od osam pjesama, a posvećen je korizmi i čašćenju Svetoga Križa i Isusove muke.

Fra Zvonko Benković je godinama sakupljao pjesme, susrećući žene toliškog kraja i zapisujući molitve koje su one u svojim obiteljima naučile i širile ih u puku. Iako su tekstovi pjesama zapisani, samo nekolicina njih ima i svoje audiozapise. Zbog želje i nade prvenstveno fra Zvonke Benkovića, da se sve sačuva od zaborava omogućeno je da audiozapisi budu transkribirani i obrađeni u radu.

Jedini sačuvani audiozapisi iz pjesmarice su sljedeće pjesme:

1. Pjevane krunice,
2. Pjesma svete Bernardice,
3. Pjesma Gospi od Anđela,
4. Faljen Isus, Marijo,
5. Faljen Isus, Gospo od Anđela,
6. Oj Marijo, Majko mila,
7. Gospine litanije,
8. Mi smo Majku proslavili,
9. Oj Marijo, pomoć ti i snaga,
10. Oj Marijo, nebeska ružice.

5. 1. Pjevane krunice

Pjevane krunice

$\text{♩} = 100$
Solo

1. Dra - ga Go - spo od An - de - la, — mo - li se za nas!

Tutti

Mi smo tvo - ji pu - tni - ci bla - go - slo - vi nas.

Solo

An - de - li — ne be ski, o - tvo - ri - te raj!

Tutti

Da vi - di - mo Ma - ri - ju, — taj ne - be - ski sjaj.

Prilog I: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Pjevane krunice'*

Napjev se kreće u opsegu durskog heksakorda: $f^1-g^1-a^1-b^1-c^2-d^2$. U izvornom audiozapisu početni ton pjesme je g . Tempo je umjeren (andante). Promjene mjere unutar pjesme ukazuje na prisutnost horizontalne polimetrije. Melodija započinje rastavljenim durskim kvintakordom. Kretanje melodije ograničeno je na pomake u intervalu sekunde i terce. Unutar napjeva prepoznatljivi su završeci melodijskih fraza na drugom stupnju tonskog niza. Izvedbu pjesme karakterizira izmjenjivanje solističkih i grupnih odsjeka.

Link na pjesmu: <https://www.youtube.com/watch?v=K7HQdX2JGg4>

5. 2. Pjesma svete Bernardice

Pjesma svete Bernardice

$\text{♩} = 160$

I. Ber - nar - di - ca dje - va ma - la, u šu - mi - ci dr - va bra - la.
Ču - dno svje - tlo o - pa - zi - la pa se ja - ko pre - stra - ši - la.
I - de bli - že vi - djet što je, na ve - li - ko ču - do svo - je.
O - pa - zi - la u pe - či - ni, lije - pu že - nu u bije - li - ni.

Prilog II: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Pjesma svete Bernardice'*

Melodijska linija napjeva se kreće u opsegu heksakorda: $f^1-g^1-as^1-a^1-b^2-c^2$. Treći stupanj niza je promjenjiv (tonovi as^1 i a^1), stoga se unutar melodije osjeća prisutnost i durskih i moltskih osobina. Ističe se brzi tempo napjeva (allegro). Pjesma se sastoji od 28 strofa. Prvim stupnjem tonskog niza započinju, a drugim stupnjem završavaju sve melodijske fraze. Svaka glazbena rečenica započinje u toničkom tonalitetu, a završava na kvinti dominantnog kvintakorda. S obzirom na veliki broj strofa u pjesmi, ponekad dolazi do promjene osnovne melodijske linije, ali je latentna harmonijska prisutnost uvijek jednaka.

Link na pjesmu: <https://www.youtube.com/watch?v=qFw3okZUn8A>

5. 3. Pjesma Gospi od Anđela

Pjesma Gospi od Anđela

Solo

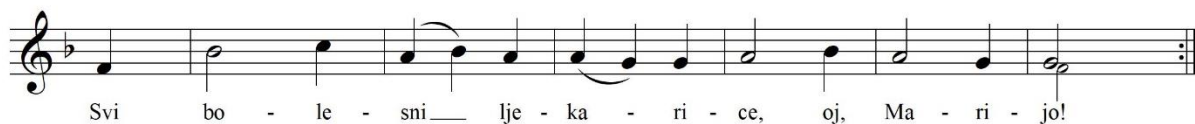
Tutti ♩ = 98

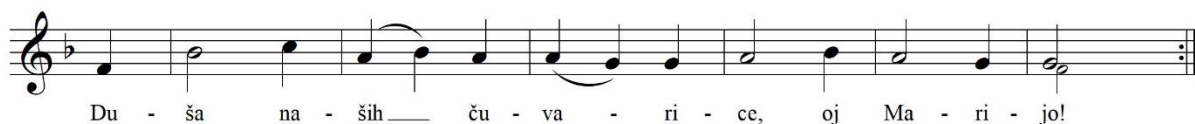
1. Zdra - vo Go - spo i Dje - vi - ce, oj, Ma - ri - jo!

Svi krš - ća - na po - mo - ćni - ce, oj, Ma - ri - jo!

Svi bo - le - sni lje - ka - ri - ce, oj, Ma - ri - jo!

Du - ša na - ših ču - va - ri - ce, oj Ma - ri - jo!

Prilog III: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Pjesma Gospi od Anđela'*

Napjev se kreće u opsegu durskog pentakorda: $f^1-g^1-a^1-b^1-c^2$. Svaku melodijsku frazu uvijek prvo donosi počimalja (solo), potom isto ponavlja grupa pjevača (tutti). Ponavljanje melodijskih fraza javlja se s manjim variranjima u odnosu na iznošenje melodije solistice. Pjesmu karakterizira umjereni tempo (andante). Sve melodijske fraze počinju uzlaznim skokom u intervalu č.4. Za razliku od prve melodijske fraze, koja završava početnim tonom niza, sve ostale fraze u izvedbi solistice i skupine pjevača završavaju dvoglasjem u intervalu sekunde. Melodijsko kretanje i u ovoj pjesmi većinom se ograničava na pomake u intervalima sekunde i terce.

Link na pjesmu:

https://www.youtube.com/watch?v=2K_BIBPu_4&feature=youtu.be&sttck=0

5. 4. Faljen Isus, Marijo

Faljen Isus, Marijo!

$\text{♩} = 48$

Solo Tutti

1. Fa-ljen I - sus, Ma - ri - jo! Fa - ljen I - sus, Dje - vi - ce!
Fa - ljen I - sus, Maj - ko — na - ša — za - go - vor - ni - ce.
Fa - ljen I - sus, Maj - ko — na - ša — za - go - vor - ni - ce.

Solo Tutti

2. Pri - mi nas sve pu tni ke, tu žne kće - ri i sin - ke.
Pri - mi Go - spo, dra - ga — sa - da, — nas — ne - volj - ni - ke.
Pri - mi Go - spo, dra - ga — sa - da, — nas — ne - volj - ni - ke.

Prilog IV: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Faljen Isus, Marijo'*

Napjev se kreće u opsegu molskog pentakorda: $g^1-a^1-b^1-c^2-d^2$. Tempo je polagan (largo). Počimalja započinje pjevanje dok se postepeno priključuje i skupina pjevača. Mjesto uključivanja skupine pjevača nije identično. Unutar strofe, sastavljene od tri melodijske fraze, ističe se gotovo identična građa druge i treće. Melodiju karakteriziraju većim dijelom intervalski pomaci u intervalu sekunde. Ritamska struktura pritom ostaje nepromijenjena dok se u melodiji ocrta blago variranje. Tijekom tutti nastupa u prvoj strofi primjećuju se

tragovi dvoglasja, koje se u slijedećoj strofi ne susreće. Svi melodijski završeci javljaju se na drugom stupnju što ujedno asocira na latentnu prisutnost dominantne harmonije.

Link na pjesmu: <https://www.youtube.com/watch?v=-CqcJ5d3oAc>

5. 5. Faljen Isus, Gospo od Anđela

Faljen Isus, Gospo od Anđela

♩ = 150

1. Fa-ljen I-sus, Go-spo od An - đe - la, pu-no sam ti po-zdra-va do - nije - la.

Od svog sr-ca i svo-je rod - bi - ne i od cije-le na-še do-mo - vi - ne.

Pripjev ♩ = 75

Do-bri sve-će-ni - ka Cr-kvi svo-joj daj, o-ni će nas, Maj - ko, do-ve-sti u raj.

Varijanta t. 1-6:

2. Svakog da - na to-pli-je te mo-lim i sve vi-še, Go-spo, te - be vo-lim.

Prilog V: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Faljen Isus, Gospo od Anđela'*

Melodijska linija napjeva se kreće u opsegu heptakorda: $g^1-a^1-b^1-h^1-c^2-d^2-e^2$. Izmjenični treći stupanj niza (b^1-h^1) uzrokuje stvaranje prizvuka i dura i mola. Pjesmu karakterizira brzi tempo (allegro). Promjene mjere unutar pjesme ukazuje na prisutnost horizontalne polimetrije. Pjesma ima šest melodijskih odsjeka. Četiri odsjeka započinju i završavaju na toničkom tonalitetu dok pripjev nastupa dominantom tonskog niza. Pojedini melodijski odsjeci se javljaju uz manje melodijsko-ritamske promjene. Na pojedinim mjestima se osjeća prisutnost netemperiranih tonova što je u notnom prikazu označeno strelicama.

Kao i u prethodnim primjerima, melodijsko kretanje ograničeno je na manje intervalske pomake (sekunde i terce).

Link na pjesmu: <https://www.youtube.com/watch?v=Gwb5QjFszhA>

5. 6. Oj Marijo, Majko mila

Oj, Marijo, Majko mila

The image shows a musical score for the song 'Oj, Marijo, Majko mila'. It consists of two staves of music in G major, 6/8 time, with a tempo marking of ♩ = 150. The first staff contains the first line of the melody with the lyrics: '1. Oj, Ma - ri - jo, maj - ko mi - la, te - bi sam se u - pu - ti - la.' The second staff contains the second line of the melody with the lyrics: 'Da bi Maj - ku — pro - sla - vi - la i od sr - ca po - zdra - vi - la.' There are downward-pointing arrows above the final notes of both staves, indicating a breath mark or a specific articulation.

Prilog VI: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Oj Marijo, Majko mila'*

Napjev se kreće u opsegu durskog pentakorda: $f^1-g^1-a^1-b^1-c^2$. Pjesmu karakterizira brzi tempo (allegro). Tijekom izvedbe pjesme počimalja svaku strofu melodijsko-ritamski varira pritom dolazi i do javljanja netemperiranih tonova. Melodija se prilagođava tekstu napjeva. Njeno kretanje oslanja se na manje intervalske pomake. Pjesma sadrži devet melodijskih fraza, koje započinju prvim stupnjem, a završavaju drugim stupnjem tonskog niza (asocijacija na završetak na dominantnoj harmoniji). Prisutnost horizontalne polimetrije odražava se promjenom mjere unutar napjeva.

Link na pjesmu: <https://www.youtube.com/watch?v=UGWXlkm9adg>

5. 7. Gospine litanije

Gospine litanije

$\text{♩} = 100$

Solo

1. Sve - ta Ma - ri - jo bu - di po - zdra - vlje - na,

Tutti

od o - vo - ga pu - ka sto ti - su - ća pu - ta!

Solo

2. Sve - ta Bo - go - ro - di - ce — bu - di po - zdrav - lje - na,

Tutti

od o - vo - ga pu - ka sto ti - su - ća pu - ta.

Solo

3. Sve - ta Dje - vo, Dje - vi - ca, bu - di po - zdrav - lje - na,

²¹ Tutti

od o - vo - ga pu - ka sto ti - su - ća pu - ta.

Solo

4. Maj - ko Kri - sto - va, bu - di po - zdrav - lje - na,

Tutti

od o - vo - ga pu - ka sto ti - su - ća pu - ta!

Prilog VII: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Gospine litanije'*

Napjev se kreće u opsegu durskog heksakorda: $f^1-g^1-a^1-b^1-c^2-d^2$. Tempo je umjeren (andante). Tijekom napjeva razlikuju se solo i tutti odsjeci. Trećim stupnjem tonskog niza započinju sve melodijske fraze, a prvim stupnjem završavaju. Melodija se kreće u sekundama i tercama uzlazno i silazno. U svakoj glazbenoj frazi posljednja dva takta imaju jednak tekst i melodijsku liniju te je taj dio zamišljen da puk pjeva odgovor na zazive predmolitelja.

Link na pjesmu: <https://www.youtube.com/watch?v=ZtpnCGRCrdw>

5. 8. Mi smo Majku proslavili

Mi smo Majku proslavili

$\text{♩} = 52$

1. Mi smo — Maj - ku pro - sla - vi - li, oj, Ma - ri - jo!

Za - vje - te — smo o - ba - vi - li, oj, Ma - ri - jo!

A sad — zbo - gom, Maj - ko mi - la, oj, Ma - ri - jo!

Na sve - mu — ti hva - la bi - la, oj, Ma - ri - jo!

Prilog VIII: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Mi smo Majku proslavili'*

Napjev se kreće u opsegu heksakorda: $g^1-a^1-b^1-h^1-c^2-d^2$. Niz karakterizira promjenjivi treći stupanj (b^1-h^1) što dovodi do prisutnosti i dura i mola unutar napjeva. Tempo je brzi (allegro). Početke i završetke melodijskih fraza karakterizira isti ton (g^1). Pjesma se sastoji od 16 melodijskih fraza od po tri takta. U napjevu se javlja horizontalna polimetrija, učestalim izmjenama mjera.

Link na pjesmu: <https://www.youtube.com/watch?v=kVaDNUasUA0>

5. 9. Oj Marijo, pomoć ti i snaga

Oj, Marijo, pomoć ti i snaga

Pripjev ♩ = 58

Oj, Ma - ri - jo, čuj naš glas, ne o - sta - vi - Maj - ko nas!

5
1. E - vo, Maj - ko, mi pla - će - mo, bol nam sr - ce ki - da,

9
jer se sa - da ra - sta - je - mo, i - spred tvo - ga vi - da.

Prilog IX: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Oj Marijo, pomoć ti i snaga'*

Napjev se kreće u opsegu durskog heksakorda: $g^1-a^1-h^1-c^2-d^2-e^2$. Tempo je polagan (largo).

Melodija pripjeva i početak strofe započinju trećim stupnjem tonskog niza. Svi završeci melodijskih fraza javljaju se na prvom stupnju. Melodija se kreće u sekundama, uzlazno i silazno, osim u prvim taktovima melodijskih fraza kada nastupa interval m.3. Pripjev i strofa sadrže vrlo slične melodijsko-ritamske obrasce. Svaka strofa je melodijsko-ritamski varirana.

Link na pjesmu: <https://www.youtube.com/watch?v=F0u-ynGfUI4>

5. 10. Oj Marijo, nebeska ružice

Oj, Marijo, nebeska ružice

$\text{♩} = 56$

Solo Tutti

1. Oj, Ma-ri - jo, ne-be-ska ru-ži - ce, oj, Ma-ri - jo, ne-be-ska ru-ži - ce,

5 Solo Tutti

svi-ju sve - ti u ne - bu Kra-lji - ce, svi-ju sve - ti u ne-bu Kra-lji - ce.

9 Solo Tutti

Ti si ru - ža naj-lje.pša mež svi - ma, ti si ru - ža naj-lje-pša med svi - ma,

13 Solo Tutti

mež sve ti - ma i med-pra-ve-dni - ma, med sve-ti - ma i mež pra-ve-dni - ma.

Pripjev

17 Solo Tutti

Oj, Ma-ri-jo, ru-ži - ce, pri-mi nas sve pu-tni-ke, oj, Ma-ri-jo, ru-ži - ce, — pri-mi nas sve pu-tni-ke.

Prilog X: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Oj Marijo, nebeska ružice'*

Napjev se kreće u opsegu durskog heksakorda: $g^1-a^1-h^1-c^2-d^2-e^2$. Na audiosnimci počimalja započinje pjevanje tonom a . Tempo je polagan. Melodija se kreće postupno, uzlazno i silazno, pretežno u intervalima velike i male sekunde, dok se u pripjevu javlja uzlazni skok za č.4.

Pjesma sadrži četiri strofe po četiri stiha. Nakon strofa uvijek slijedi pripjev. Svaki stih prvo donosi solistica (počimalja), nakon toga isti stih ponavljaju i ostali pjevači (solo – tutti). Odnos je isti i kod pjevanja pripjeva. Potrebno je napomenuti da skupina pjevača, prilikom ponavljanja melodije počimalje, ne ponavlja identično melodiju. Bogatstvo ove pjesme leži u raznolikosti njezinih melodija. Iako melodija stihova leži na istim motivskim obrascima u izvedbi svakoga stiha prisutno je variranje.

Iz audiozapisa može se primijetiti nesigurnost kod pjevanja skupine što rezultira povremenim gubljenjem stabilne intonacije i neujednačenog pjevanja čime je bilo otežano notno zapisivanje napjeva.

Link na pjesmu: <https://www.youtube.com/watch?v=1Wab6z8uzUk>

6. Zaključak

Pučka crkvena popijevka odražava izraz vjere ljudi i važan je čimbenik u bogoslužju. Dugo vremena kroz povijest živjela je protivno zakonima Crkve. Enciklikom *Musicae Sacre disciplina* iz 1955. godine dobila je svoje mjesto u bogoslužju.

Iako je pučka popijevka prisutna u toliškom kraju pa iako je on s jedne strane bogat kulturnim naslijeđem s druge strane je toliko siromašan. Naše siromaštvo najviše se očituje u tomu što smo mnoga kulturna blaga jednostavno zakopali i pustili u zaborav. Nismo često zabilježavali i ostavljali pisani ili zvučni trag. Jedina popijevka, koja je postala rado pjevana na svim hodočašćima i koja je postala poznata brojnim vjernicima koji nisu iz toliškog kraja je *Hvaljen Isus, Marijo*. Popijevka jednostavna i lijepa napjeva, koja se u toliškoj župi pjevala od 1880. godine.

Zahvaljujući fra Zvonki Benkoviću, koji je u knjigama *Faljen Isus, Marijo* i *Oj, Isuse, budi faljen* sakupio mnoge pjesme i molitve puka toliškog kraja, brojni tekstovi pučkih napjeva oteti su zaboravu. Benković je sačuvao i audiozapise deset molitvenih napjeva koji su uz njegovo dopuštenje u ovom radu transkribirani.

Fra Slavko Topić naglašava da je pučkim popijevkama cilj mariološke istine utkati u pučki vers i strofu da se lako pamte, čuvaju i dalje prenose. Upravo se lakoća tekstova i njihov sadržaj vezan za Blaženu Djevicu Mariju očituju u tekstovima obrađenih pjesama.

Pjesme u radu (osim *Pjesma svete Bernardice*) upućene su Nebeskoj Majci Mariji, koja je najčešća tema pučkih popijevki.

Obradom ovih molitvenih pučkih napjeva uz videozapis koji prikazuje brojne događaje iz naše župe i našeg kraja, slušatelj i gledatelj se može vratiti u prošlost, prisjećati se davnih vremena uz zahvalnost za sve što se dogodilo i pomoglo nam izgraditi se i biti ono što danas jesmo.

7. Literatura

1. Đorđić, M., *Bosanska Posavina (povijesno-zemljopisni pregled) – Zavičajni priručnik za osnovne i srednje škole*, Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Posavske, Zagreb, 1999.
2. Matolić, M., *Bosanska Posavina - pojam, područje i identitet Bosanske Posavine u XVIII. i XIX. stoljeću*, vlastita naklada, Orašje, 2021.
3. Demović, M., (1970.), *Pučka popijevka u liturgiji u crkvenim dokumentima XX. stoljeća*, sv. Cecilija (3), str. 87. – 89.
4. <https://www.ktabkbih.net/hr/intervju/dr-fra-slavko-topi/52441> (pristup: 9. 5. 2024.)
5. Pučke crkvene popijevke, 2014. URL: <https://www.klanjateljice.hr/liturgijski-kutak/hrvatske-crkvene-pucke-popijevke/#h01> (pristup: 1. 5. 2024.)
6. Ljetopis župe gornja Tramošnica: 1. dio kratka povijest župe, 2. dio kronika župe od 16. 7. 1974. godine – 31. 12. 1979. godine
7. Foklor i pučki napjevi kulturni biser Posavine, 2012., URL: <https://www.vecernji.ba/foklor-i-pucki-napjevi-kulturni-biseri-posavine-488048> (pristup: 18. 6. 2024.)
8. Benković, Z., *Faljen Isus, Marijo*, Tolisa, Franjevački samostan Tolisa, 2020.
9. Miletić, Z., *Glazbena zrnca iz Bosne*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1986.
10. Matolić, M., *Bosanska Posavina, pojam, područje i identitet Bosanske Posavine u XVIII. i XIX. Stoljeću*, vlastita naklada, Orašje, 2021.
11. Benković, Z., *Oj, Isuse, budi faljen*, Tolisa, Franjevački samostan Tolisa, 2021.
12. Fulanović Šošić, M., *Muzička terminologija Cvjetka Rihtmana u etnomuzikološkim radovima s područja BiH*, pregledni članak, 2005.
13. Topić, S. (2019), *Marijanske pučke crkvene pjesme*, Sarajevo, Svjetlo riječi, URL: <https://www.svjetlorijeci.ba/marijanske-pucke-crkvene-pjesme/> (pristup: 23. 4. 2024.)
14. Topić, S. (1991), *Pučki dvoglasni u Bosni*, Sveta Cecilija, časopis za sakralnu glazbu, 1991. URL: <https://hrcak.srce.hr/en/252652?lang=en> (pristup: 16. 6. 2024.)
15. Petrović, T., *Osnove teorije glazbe*, Hrvatsko društvo glazbenih teoretičara, Zagreb, 2007.

8. Prilozi

1. Prilog I: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Pjevane krunice'*
2. Prilog II: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Pjesma svete Bernardice'*
3. Prilog III: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Pjesma Gospi od Anđela'*
4. Prilog IV: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Faljen Isus, Marijo'*
5. Prilog V: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Faljen Isus, Gospo od Anđela'*
6. Prilog VI: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Oj Marijo, Majko mila'*
7. Prilog VII: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Gospine litanije'*
8. Prilog VIII: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Mi smo Majku proslavili'*
9. Prilog IX: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Oj Marijo, pomoć ti i snaga'*
10. Prilog X: *Transkribirani zapis molitvenog pučkog napjeva 'Oj Marijo, nebeska ružice'*